ICOMOS HÍRADÓ

a Magyar Nemzeti Bizottság közleményei

32. évfolyam –- 4. szám **2024. augusztus**

TARTALOM

54. Román András Műemlékvédelmi Nyári Egyetem 2
Bálványosi Nyári Szabadegyetem és Diáktábor 15
Elismerések a műemlékvédelem területén végzett munkásságért 17
Elhunyt Granasztóiné Györffy Katalin 20
Búcsú dr. Balogh Péter István (1973 - 2024) tájépítésztől, egyetemi tanártól 23
Felhívás 24

Beszámoló az 54. RAMNYE-ről

Összefoglaló a Bálványosi Nyári Szabadegyetem és Diáktáborról

Elismerések

Búcsúzunk

54. Román András Műemlékvédelmi Nyári Egyetem
2024. június 30-július 4., Murga
A második világháború utáni építészeti értékek védelme

Első nap

Az 54. Román András Műemlékvédelmi Nyári Egyetem 2024. június 30-án, vasárnap 14 órakor vette kezdetét. A korábbi évek hagyománya és a megújulás egyaránt érződött a rendezvényen. A program felépítése Egerig vezet vissza, a „Fiatalok" bekapcsolódása Noszvajról emlékezetes, a munkacsoportok feladatvállalása pedig a tavalyi murgai gyakorlat szerint alakult. Vagyis ami mai szemmel is él és bevált, azt az idei szervezők, Veöreös András és Nagy Gergely Domonkos tovább éltette. Örömünkre szolgált, hogy ugyanezt a folytonosságot mutatta Kovács Erzsébet aktív jelenléte, aki évtizedekig szervezte a programot és most is számíthattunk előkészítő segítségére és folyamatos aktivitására. 2006 óta a Román András nevét viselő műemlékvédelmi továbbképzést ezévben is támogatta Szekeres Varsa Vera, akinek ezúton is köszönettel tartozunk. A programot idén az NKA támogatásával és a hallgatók részvételi díjának felhasználásával szervezhettük meg.
A korábbi évek gyakorlatától eltérően most nem egy elnök vezette végig a teljes nyári egyetemet, hanem félnaponként, különböző levezető elnökök vezényelték a programot. A nyitó rendezvény és az első szekció eseményének a levezető elnöke Nagy Gergely, az ICOMOS tiszteletbeli elnöke volt. A köszöntőket meghívott vendégeink és a szervezők tartották. Felkl Márton polgármester úr szimpatikus szerénységgel köszöntötte a résztvevőket és reményét is kifejezte, hogy az ehhez hasonló rendezvények teszik lehetővé a zsáktelepülés értékeire vonatkozó figyelem felerősödését. A rendezvényt megtisztelte Deák Krisztina, az Építési és Közlekedési Minisztérium műemlékvédelemért felelős helyettes államtitkára is. Köszöntőjében igazán programbeszédet hallhattunk a 45 utáni építészeti értékek védelméért. Ismert a társadalmi környezet, ismert a korszak építészeti értékeinek védelmére vonatkozó törekvés, ehhez azonban pontos szempontrendszer összeállításának a szükségét vetette fel. Emellett a régóta várt műemléki topográfiai munka megkezdését is bejelentette, ami szintén figyelemmel lehet ennek a veszélyeztetett korszaknak az értékeire. A szervezők nagy hangsúlyt fektetnek arra, hogy a kormányhivatalok hatósági szakemberei is bekapcsolódjanak az együttműködésbe. Így Csáki Emese a Tolna Vármegyei Kormányhivatal Építésügyi és Örökségvédelmi főosztályvezetője területileg illetékes szakmai házigazdaként köszönthette a megjelenteket.

Veöreös András az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottságának elnöke a Román András Nyári Egyetem hagyományainak bemutatásával vezette fel az ezévi programot, majd bemutatta a 2023-ban a 45 utáni építészetünk értékeivel foglalkozó Fiatal Műemlékvédők Fóruma által szervezett eseménysorozatot. A mostani nyári egyetemi program ennek az eseménysorozatnak a szakmai lezárását, összegzését jelentette. Már ezzel összefüggésben is fontosnak tartotta Elnök Úr ismertetni a 2022-es Műemléki Világnapon első alkalommal megszervezett, majd 2023-ban már a Fiatalok Műemlékvédelmi Fórumán felerősödő építész karok közötti együttműködést. Ennek az ICOMOS kezdeményezésnek a célja, hogy a különböző műemlékvédelemmel foglalkozó építészkarok gondolkodásmódját megismerjük, megismerhessük egy teljesebb szemléletű műemlékvédelem szolgálata érdekében. Nem utolsó sorban egymás munkájának bemutatásával, összehangolásával is új, komoly szakmai együttműködésre nyílik lehetőség. A soproni, a győri, a debreceni, a budapesti, az óbudai és a pécsi egyetemek építész oktatási intézmények magas szinten képviselték magukat Murgán, sőt – a pécsi, az óbudai, a győri – a szervező munkából is komolyan kivette a részét.

Hagyomány, hogy a köszöntők után az első szakaszban átfogó előadások vezetik fel a nyári egyetem témáját. A legelismertebb építészettörténészek kutatók, építészek mutatják meg több oldalról a korszakot és az alkotásokat, jelentőségüket.

A '45 után építészetünk értékeinek a védelméről és az azzal kapcsolatos kérdésekről hangzottak el az előadások. Ezekről külön összefoglalók olvashatók, ezért a levezető elnöknek a teljes szekcióval

kapcsolatos összegzést, illetve az előadások kapcsolódását „összefonódását, egymás erősítését” célszerű hangsúlyozni.
Ferkai András a korszakhatár szempontjait és az időszak legjelesebb hazai alkotóit, alkotásait, alkotó műhelyeit mutatta be. Azt is fontosnak tartotta kiemelni, hogy az időszakban a történeti adottságokból adódó szükségnek, a környezetnek megfelelően a telepszerű lakásépítés (már ’45 előtt megkezdődő program) is előtérbe került, aminek ugyanúgy megfigyelhető a fejlődésrendje, mint az épülettípusoknak. Ezt az előadást kellően támasztotta alá Vukoszávlyev Zorán előadása, aki a nemzetközi építészeti tendenciákat mutatta be – építészek által képviselt építészeti magatartásból eredeztethető, építészeti stílussá lett építészeti magatartás, vállalás képviseletével.

Ferkai András az 54. RAMNYE-n (fotó: Szántó Julianna)

Vukoszávlyev Zorán az 54. RAMNYE-n (fotó: Szántó Julianna)

Kérdésként vetődhet fel, hogy a hazai építészeti világ bemutatása miért előzte meg a nemzetközi kitekintést, de ezzel a sorrenddel volt igazán meggyőző a konferencia gondolatának megerősítése. A második igazán átfogó előadás így volt alátámasztása az első előadásnak, vagyis annak a ténynek, hogy a magyar tendenciák szorosan kapcsolódnak a nemzetközi építészeti tendenciákhoz, kimutathatóan abból következnek is. Azt is megérthettük, hogy pontosan meghatározhatók a párhuzamok az egyetemes és a magyar építészet között, ami ma már építészettörténet. Az előadás rámutatott arra, hogy a korábbi előadó által is káros megfogalmazásnak tekintett – és sajnos terjedő – szocmodern megnevezés teljesen téves és félrevezető, mert az építészeti világ alakulása nem a társadalmi rendszertől, hanem az építészeti szemlélettel összhangban alakult – mindenhol a Világon. A két előadás együtt járult hozzá, hogy alapot adjon a hosszú hatvanas évek időszakán belül a korszakok, az építészeti korok szakaszolásához, ami nyilván később jut el a közmegállapodásig, addig meg egyelőre meggyőző gondolatfelvetésekre és egyedi meglátásokra érdemes támaszkodni.
Fejérdy Tamás előadásában a korszak értékeinek a sajátosságait mutatta be. Az építészet, a lehetőség, az adottságok, a korszak gazdasági helyzete, mind hatással volt az eredeti értékre. A műemlékvédelem jogosan vet fel elvi kérdéseket is a korszak épületeivel kapcsolatban. Az előadás azt mutatta be, hogy a klasszikus műemlékvédelmi követelmények változatlanul érvényesek a korszak épületeinek a helyreállításakor is, de új kérdések is felmerülnek. Az eredeti anyag, a minőség, a használhatóság és a környezet kezelésével kapcsolatban a műemlékvédelemnek is van feladata, fontos elvi kérdések tisztázása szükséges.
A feladatokkal kapcsolatban ugyanilyen jelentőségű volt Arnóth Ádám előadása is. A korszak építészetének kutatásához az időszak műemlékhelyreállítási gyakorlata is hozzátartozik, ami természetesen tükrözi az időszak műemlékvédelmi szemléletét, de nem függetleníthető a korszak lehetőségeitől sem. Végig vette az időszak legjelesebb helyreállítási, foghíjbeépítési munkáit, ahol a műemlékvédelmi egyedi szemlélet és a mértéktartó egyedi építészeti magatartás bemutatása

mellett az adott építész saját építészeti világának a megjelenítését is elemezte. Nem szükséges bizonyítani, hogy a korszak fontos része ez a teljes terület is, komoly figyelmet érdemel.

'45 utáni építészeti értékeink fokozottan veszélyeztetettek, mert nem csak az építészeti kor viseli magán a bélyeget, hanem a mai virtuális képzetünk is tévesen fogalmazza meg a megújítás, a műemlékhelyreállítás programját. A hosszú hatvanas évek magyar műemlékhelyreállítási gyakorlata nemzetközileg is figyelemre méltó komoly építészeti értékeket hordoz.
A nap lezárásaként Nagy Gergely Domonkos hirdette ki a munkacsoportokat és az este megoldandó csoportfeladatokat. A „workshopokban" különböző korosztályok találkozhattak egymással egy feladat, együttgondolkodás erejéig. A keddi kirándulási helyszínekhez köthető megújulási programokra vonatkozó feladatokat kaptak a résztvevők. A munkacsoportok javaslatainak bemutatására az utolsó napon került sor.

Második nap

A konferencia második, hétfői napján a '45 utáni modern építészet tematikus kutatásait ismerhettük meg. Az előadásokban a műemlékvédelmi szemlélet és gyakorlat több „klasszikus" módszertani megközelítését láthattuk: az egyedi épületdokumentálás, a tematikus vagy monografikus átfogó topográfiák létrehozása, a közösségi adatbázis-építés, az értékmentés szellemi vagy fizikai módjai. A hagyományos értelemben vett alapkutatásokból kiinduló értékazonosító-dokumentáló-értékelő folyamatok a tudományosság és egyszerre a társadalmasítás tekintetében is kiemelkedő jelentőséggel bírnak – hangsúlyozta Vukoszávlyev Zorán szekciólevezető.
Branczik Márta a Kiscelli Múzeum építészeti leletmentő projektjét ismertetve felhívta a figyelmet az emlékanyag sérülékenységére: az első állapotrögzítő fotódokumentálást az 1971-ben épült Kohó- és Gépipari Minisztérium Margit körúti épületénél végezték, mely egy újonnan létesülő városi közpark létrehozásához 2014-ben került elbontásra. A fotók mellett rövid építéstörténetet, de tudományos értékelést is adnak a digitális abatbázis-felületen. Mára mintegy kéttucat modern épület virtuális adatmentése történt meg, mely az évek folyamán újabb, már fizikai mentést is magára vállal: az épületek jellegzetes-értékes részletei (kilincsek, lámpatestek, épület márka-logók, korra jellemző szerelvények) kerülnek a múzeum gyűjteményébe, nagyobb egységek-elemek (bútorok, teljesebb nyílászárók) mentését más közgyűjteményekkel összefogásban kezdeményezésükre valósítják meg. Így jártak már el az alig negyven évet élt belvárosi Fontana üzletház elbontásakor.
Gáspár Orsolya a magyar vasbeton héjépítészet átfogó ismertetése mentén a korai alkalmazásban (nemzetközi szinten is) élen járó Menyhárd István statikus szerkezettervező munkáiról alkotott rendszerező képet. Elhelyezésre került a magyar iskola (Csonka Pál, Gnädig Miklós, Pelikán József, Kollár Lajos) a nemzetközi szcénán is: a német analitikus mérnöki és a „mediterrán" intuitív modellezés alapú megközelítések között. Betekintést kaptunk a szerkezeti modellekből adódó jellegzetes fenntarthatósági problémákra és egy hallgatói kutatással létrehozott adatbázisba, mely nemcsak adataiban rögzíti a hazai emlékanyagot, de a korszerű adatvizualizációs módszerekkel összefüggések és kapcsolati hálók megállapításának is alapjául szolgál, mely diplomamunkájához kapcsolódóan Kiss Alexandra gráfjai szolgáltak illusztrációként. Menyhárd István munkásságának és a magyar vasbeton héj szerkezetek örökségértékeinek megismertetése olyan nemzetközi kutatásokkal állíthatók párhuzamba, mint Pier Luigi Nervi esztétikai mércével is különleges épületeinek megmentéséért létrejött alapítványi összefogás.

Gáspár Orsolya (fotó: Szántó Julianna)

Az építészet ’45 utáni időszaka nem csak a modern belső fejlődéséről, de vele párhuzamosan annak kritikai értékelő folyamatairól is szól. A két világháború közötti időszak emocionális megközelítésű irányzatai között meghatározónak mondható expresszionizmus irányzatát, még pontosabban a steineri antropozófiát tekinthetjük a magyar organikus iskola szellemi alapjainak. Ekler Dezső képi és szöveges magyarázatokkal idézte meg a fiatal Makovecz Imre munkásságának két évtizedét. Az épületnek a lény-forma-értelmezése, az emberi test fiziológiájának a megismerése, a mozgás- és térértelmezések analitikus képi megformálása képezték azokat az elemzési alapokat, melyek jól követhetően fogalmazódtak meg Makovecz korai munkáiban. Ezen építészeti víziók megtestesülései legifjabb műemlékeink a 2013-as és 2015-ös védési rendeletek alapján – gondos megőrzésük e szellemi háttér örökségével együtt lehetséges, és nemzetköziesítése is így kaphat alapot.
A környező országok modern építészettel összefüggő örökségvédelmi gyakorlatából a „jugoszláv” példát sajátos történelmi és mai helyzetképével Lovra Éva hozta közelebb a hallgatósághoz. A keleti blokk országaitól eltérő utat járó déli (ma már ismét többesszámban mondandó) szomszédok építészetében a (deklaráltan megjelenő jelzővel) szocialista modernizmus nagy korszakai az 1948-as fordulat után 1963 és 1975 dátumokhoz köthetően nem csak egyedi középületek, de nagy urbanisztikai kompozíciókhoz kapcsolódóan elemezhető. Az építészeti emlékek védelméhez sajátos háttérként a „jugoszlávizmus” ma is élő társadalmi nosztalgiája szolgál alapot, a korszak alkotásainak elfogadottságát mutatja a balkáni háborúban bombázásokkal megsemmisült Avala tv-torony újjáépítése és a Kortárs Művészetek Múzeuma helyreállítása. Megállapítható ugyanakkor, hogy a mai Szerb Köztársaság modern építészeti örökségét (melyek jellemzően prosperáló városi helyszíneken állnak) az új fejlesztések – ebben éppen hasonlóan a Kárpát-medence országaihoz – lételemükben veszélyeztetik.

A július 1-jei, hétfői második szekció levezető elnöke Fejérdy Tamás volt. Az előadások különféle épülettípusok, illetve urbanisztikai egységek témakörében hangzottak el, a korszak alkotásai egyfajta áttekintéséhez nyújtva támpontokat – az alábbi rövid, tartalmi összefoglalás szerint.

Tamáska Máté: a „Kockaház, a 20. század vidéki háztípusa” című előadásában e háztípus előzményektől kezdve a kialakulás, az elterjedés, és változatok elemzésén át a mai értékelésükig tekintette át a magyar falvak képét a tárgyalt időszakban átformáló, és részben máig meghatározó épületfajta bemutatásával. Szó esett a Hazafias Népfront által meghirdetett fényképpályázatról, amelynek az lett volna a célja, hogy bemutassa az ország szocialista fejlődését – aztán végül mégsem lett belőle grandiózus kiállítás, viszont megmaradt és dokumentálta az akkori helyzetet, e háztípusnak a vitathatatlan dominanciáját a vidéki Magyarországon. Feltételezhető, hogy a letűnő

parasztság utolsó, a városias életmódot megcélzó háztípusáról van szó – az utolsó olyan kollektív megmozdulás (beleértve a kalákában-építést is), amely országosan érvényesült. Feltételezhető az is, hogy a vasúti, illetve szociális lakásépítési típustervek is hatottak e háztípus kialakulására, amellyel tudatosan akarták maguk mögött hagyni a hagyományos paraszti kultúrában tartozó háztípusokat, települési arculatot. A típusterveket ugyan egyszerűbb volt engedélyeztetni, de nem biztos, hogy a terv szerint is kivitelezték. Divatos elemek is felbukkantak: manzárdtető, teraszok, illetve rendkívül változatos homlokzatdíszítések, különösen is két darab hármasablakkal bíró utcai homlokzaton.
Mindezekkel együtt még egyfajta harmonikus utcaképet hozott létre az egyforma kockaházak sora – amelyet fokozatosan bontott meg és bont meg az egyre jobban elterjedő individualizáció, amikor már a ház építésre használt jövedelem sem a mezőgazdaságból származik. A gazdálkodás visszaszorulásával, megszűnésével egyfajta villa-utánzattá alakul a falusi/vidéki házak építése is.
Nagy Gergely Domonkos: „Vázlat a Kádár-korszak katolikus szakrális építészetének tárgyalásához” című előadásában a korszak ilyen tárgyú építészetének lehetőségeit és korlátait is felvázolta, rámutatva a kezdetek ritka példáitól a későbbi alkotások sokféleségére. A témát újabban többen kutatják, ezért sem lehet ebben az előadásban teljességre törekedni. Meghatározó a kommunista-szocialista korszaknak a vallás és egyház-ellenes politikája. A korszakban a templomok műemléki helyreállításai szép eredményeket is hoztak, az új templomok építése viszont egyfajta „háztáji” jelleggel, alulról jövő kezdeményezésként valósult meg, gyakorta korlátozott lehetőségek keretei között. Korszakhatárként felvethető évszám-sorozat: 1945/1950/1956/1964/1978/1990. Hangsúlyozva a II. Vatikáni Zsinat utáni időszakban épülő új templomok jellegzetességeit éppúgy, mint az építészeti útkereséseket, egyes, e tekintetben „termékeny”, vagy legalábbis elfogadott alkotó műveinek sajátosságait, illetve időbeli változásokat. 1978, az állam és az egyház közötti részleges megállapodás után lesz nagyobb az egyházi mozgástér. A vallásos gyakorlatok (zarándoklatok, stb.) és a szakrális tájhasználat fokozatosan gyengül, ugyanakkor lelkiségi mozgalmak indulnak el. Többféle funkcióval épülnek hitélettel kapcsolatos épületek, később (Leányfalun) egy lelkigyakorlatos ház is. Az új templomok építésénél részben a háborús, vagy más okból fellépő veszteséget pótolják. Építészetileg többnyire a korabeli finn példák az előképek. A belső terek alakításában a II. Vatikáni Zsinat nyomán változik a helyzet: a meglévő, régi templomokban is rengeteg új, szembe-miséző oltár, ambó, stb. készül. A korszakban a történeti (barokk) templombelsők kifestésében még jelen van a hagyományos stílus is (ld.: Takács István freskói).

Nagy Gergely Domonkos előadás közben (fotó: Szántó Julianna)

Rozmann Viktor: a „60-70 évek telepes lakóházépítészetének műemléki kérdései” című előadásában a krónikusan hiányzó lakásmennyiség miatti állami lakásépítési programokkal, a telepszerű beépítésekkel foglalkozott. A kezdetekben még téglaszerkezetű építést felváltják az egyre nagyobb előregyártott elemek használatával, egészen a házgyári nagypaneles-építésig. E korszak lakásépítésével már csak hatalmas mennyisége miatt is érdemes/szükséges foglalkozni.
Kérdés viszont, hogy milyen mértékben alkalmazhatók a műemléki elvek ezeknek az épületeknek, együtteseknek a vonatkozásában? Biztosan van védelemre érdemes értékük: zöld felületek, tágas terek, közösségi használatra, a kiszolgáló –infrastrukturális ellátottság, illetve a „kötelező” köztéri szobrok, alkotások. Az értékek védelme ezek esetében leginkább a civil oldalról, alulról jövő kezdeményezésként valósul(hat) meg, amelynek hatékonyságát esetleg támogatási programokkal lehet növelni.
Kondor Tamás: „Ipari műemlékek védelme és revitalizációja – hazai és nemzetközi példák és bemutató a workshopban vizsgált ipari épületegyüttesekről (Komló/Pécs)” című előadásában felvázolta a Pécs környéki szénbányászat felfutását, majd leállítását – a kőolaj használat előretörése, megtorpanása, majd a szénbányák végleges leállítása folyamatát. A kapcsolódó alkotások-építmények jellemzően funkcionalista karakterűek, mind megjelenésüket, mind pedig használati kialakításukat illetően. Funkcióvesztés utáni újbóli használatuk ezért (is) kihívás. Vannak külföldi jó példák: Zollferein (Essen, Németország), ahol jelentős befektetéssel lett belőle park és bemutató (világörökség). Másik példa Genk (Belgium), ahol kulturális központot hoztak létre. Mindkét esetben döntő az emberek kötődése a helyszínhez! Sajnos a mi esetünkben sem a komlói Zobák aknánál, sem pedig a pécsi István aknánál ez a lehetőség így már nem valós, mivel e helyszínek brutálisan ki lettek fosztva (minden gép, fém, mozdítható elemet elvittek/eladtak/elloptak), illetve vandalizálták még a megmaradt épületelemeket is… Mindazonáltal új rendeltetetés megkeresése lenne a workshopok feladata.

Kondor Tamás (PTE MIK) a kiránduláson – rögtönzött makettekkel illusztrálja a komlói bánya felépítését (fotó: Szántó Julianna)

Veöreös András: „A legrondább építmények – építészeti művek-e a mérnöki alkotások” című előadásában különféle rendeltetésű épületekkel, építményekkel foglalkozott.
A mérnöki létesítmények vagy a méreteiknél fogva, vagy azért, mert egy-egy épülettípus rendkívül nagy számban épült meg országszerte, hazánk településképeinek és tájképeinek meghatározó objektumai. Egy-egy mérnöki létesítmény sokszor egy település jelképévé, szimbólumává, a helyi közösség identitásának kifejezőjévé vált – legjellegzetesebb példaként a miskolci tévétorony említhető. Nagy számban épültek közlekedést kiszolgáló, ipari jellegű épületek is, közöttük a

vasútállomások mellett a buszállomások építészete jelentős. Az ipari építészet legjelentősebb alkotásai a termelés helyszíneként létrehozott csarnokok, raktárak, de meg kell említeni az iparterületek bejáratánál létesített porta épületeket is. Fontos a mezőgazdasági tevékenységek céljára létrehozott épületek köre is. Az építési tevékenység másik nagy csoportját az úgynevezett mérnöki létesítmények alkotják. Vannak emberi tartózkodás céljára szolgáló tereket is magukba foglalók is, a fő kérdés, hogy ezen építmények, illetve a pusztán mérnöki létesítmények közreműködött-e tervező építész, azaz a pusztán gyakorlatias, mérnöki szempontok mellett esztétikai megfontolások kaptak-e szerepet ezen alkotások létrejöttekor?

Harmadik nap

A Nyári Egyetem harmadik napja a terepmunkáé volt. A szakmai tanulmányút programját a Pécsi Tudományegyetem munkatársa, Kondor Tamás állította össze.

A murgai buszfordulóban szálltunk autóbuszra. Korai indulás után az első megálló a pécsi István akna területe volt. Az aknatorony a magyarországi bányák egyik utolsó nagy beruházása volt, a nyolcvanas években épült, de befejezésére már nem kerülhetett sor, időközben eljárt az idő a szénbányászat felett. Az ötven méter magas vasbeton torony elképesztő torzóként magasodik a tájban, alatta a szomszéd autógumi-üzem hulladékából épül gumidomb. A szemerkélő eső a helyhez igazodó hangulati aláfestést adott.
Az akna mellett a bánya volt munkatársa, egy bányamérnök adott szakmai vezetést, megismertetve a társaságot a bányászati tevékenységgel és a bánya bezárásának körülményeivel.

Az István akna (fotó: Szántó Julianna)

A második megálló az István-akna korábbi épületegyüttese volt. A komplexum az 1920-as években épült ki, az aknatorony a korai vasbeton-építészetünk védelemre érdemes képviselője. A szociális épületek még késői historizáló ízlésben készültek, egykor rendkívül nagyvonalú belső terekkel, mára csak az épületek csontváza maradt meg. A turbinaház hatalmas tere és padlóburkolatának maradványai az épület egykori nagyszerűségét hirdetik, a lecsupaszított falak, kitépett lépcsőkorlátok és ablakok hűlt helye pedig a rendszerváltást követő vandalizmus szomorú tanúja. A mozgatható alkatrészeket eltulajdonító fémtolvajok nem fűrészt használtak a korlátok kibontásához, hanem kalapácsot, így a betonba, működbe ágyazott acélcsonkok is a gyűjtemény részévé váltak. Az

üzemek önkormányzati kézbe adása, majd privatizációja körüli bankügyletek, hitelek végleg megpecsételték az épületek sorsát.
A teljesen egyedi formájú és méretű terekkel rendelkező, romos épületek hangulata minden szomorúság és lepusztultság ellenére festői, az építészek számára inspiratív környezetnek bizonyult, amint az a szerteszét kóborló, a buszhoz visszatérni alig akaró csoportok lelkesedéséből és a workshop keretében a témát feldolgozó kiscsoportok munkáiból is kiderült.

Az István akna (fotó: Szántó Julianna)

A bányajárást követően a komlói Mecsek Bisztró teraszán fogyasztottuk el az ebédet. Ezt követően rövid belvárosi sétát tettünk Veres Gábor vezetésével. A séta során érintettük a bányász-emlékművet, a főteret, a városházát és a könyvtár épületét.

A következő megálló a szintén Komlóhoz tartozó Zobák akna területe volt, ahol ugyancsak a megszűnt szénbányászat romos maradványaival találkoztunk. Az épületek itt a XX. század második felében épültek, jellegzetes homlokzatképző anyaguk a klinkertégla még uralja az ablakaiktól, padlóiktól, felszerelésüktől megfosztott épülettömegeket. Az egykori két aknatoronyra itt is csak a betömedékelt aknák feletti emlékkövek utalnak. A bányászélet törékenységére a porral vastagon borított tört mettlachi padlóburkolatban kirakott jó szerencsét! felirat hívja fel a figyelmet.

A Zobák akna (fotó: Szántó Julianna)

Komlóról az autóbusszal Szekszárd felé vettük az irányt. Útközben a 6-os úton elhaladtunk Mecseknádasd modernista felfogásban épült, magas építészeti minőséget képviselő buszmegállója mellett is, melynek festői hátterét a középkori templom adja. A műemlékvédelmi személet tágulására jellemző, hogy a klasszikus műemlékekben bővelkedő Baranya vármegyében a csoport a társadalom szemében rondának számító, értéket semmiképpen nem képviselő épületeket látogatott meg.

A Szekszárd határában álló Sió-csárda épületének meglátogatása volt a következő állomás. A szintén üresen álló épületnél – véletlenül – a hasznosítást tervező tulajdonos fogadott bennünket, így az épület belsejét is megtekinthettük. Sokunk számára meglepő volt a korai Makovecz-korszakból származó épület szigorú funkcionalitása, érdekes volt megtapasztalni, hogy az alaprajzi elrendezésben tulajdonképpen a korszak praktikus gondolkodása jutott érvényre, az organikus jelleg inkább csak a külső formálásban jelentkezett.

Utolsó állomásként a szekszárdi belváros Jurcsik Károly-féle épületegyüttesét jártuk végig, vezetőnk Vukoszávlyev Zorán volt. Az épületeket a tiszta szerkesztésmód, az együttes történeti városszövetbe való illesztése, a tégla használata és az igényes részletképzés teszi nagyszerűvé.

A fárasztó, tartalmas nap végén a vacsorát követően folytatódott a kiscsoportok munkája, immár a feladatokhoz tartozó helyszínek személyes megismerése után.

Negyedik nap

A Nyári Egyetem által feldolgozott téma kimeríthetetlenségét jelzi, hogy az ország második világháború utáni építészetét regionális formában bemutató előadások a negyedik napra jutottak.

Tárkányi Sándor, a Soproni Egyetem oktatója A XX. század második felének építészete Nyugat-Magyarországon című előadásában a három észak-nyugati megye: Győr-Moson-Sopron, Vas és Zala vármegye építészeti alkotásait vette számba a Magyar Építőművészet folyóirat korabeli számaiban közzétett cikkek alapján. Az előadásból kiderült, hogy az épületek számát tekintve a települések közül Győr vezet, melyet Szombathely, Sopron, Zalaegerszeg és Nagykanizsa követ. A terveket vagy megépült épületeket bemutató szakcikkek mellett különös hangsúllyal jelentek meg a folyóiratban Kubinszky Mihály építészeti kritikái is.

Tárkányi Sándor (SOE FMK) (fotó: Szántó Julianna)

Rosta Csaba a Pécsi Tudományegyetem oktatója a saját munkáin keresztül ismertette a műemléki értékek megóvásának építészeti megoldásait, a történeti épületek értékőrző, kortárs építészeti eszközökkel való továbbépítéseinek példáit bemutatva. Az előadásban nagy hangsúlyt kapott az építész és a műemlékes szakember együttműködésének fontossága, a bemutatott példák esetében a szakértő Winkler Gábor, az ICOMOS korábbi elnöke volt.

Rosta Csaba (PTE MIK) (fotó: Szántó Julianna)

Kovács Péter Debrecenből a Debreceni építész műhely 1955-1972 címmel tartott előadást, melyben a Debreceni Tervező Vállalat és azon belül is elsősorban Mikolás Tibor építészeti tevékenységét méltatta. A műhelyből rajta kívül Boruzs Bernát és Szabó János tevékenysége emelkedik ki. Az előadás bepillantást engedett a tervezővállalat mindennapjaiba is: a tervezők mellett a háttérmunkát végző, terveket fénymásoló és hajtogató műtermek munkájának fontossága is szóba került.

Kovács Péter (DE MK) (fotó: Szántó Julianna)

Vukoszávlyev Zorán, a Budapesti Műszaki Egyetem képviseletében az Építészettörténeti és Műemléki Tanszék hosszú hatvanas évek építészetére vonatkozó adatgyűjtésének eredményeit mutatta be. A tanszék az építészhallgatók bevonásával évek óta végez adatlapos adatgyűjtést, melynek során közel félezer épület adatait sikerült összegyűjteni a korszakból. A kutatás a korabeli folyóiratok, tervtárak, levéltárak, napilapok közleményeire, illetve az épültek bejárására, a helyben fellelhető dokumentumok számbavételére alapoz. A száz legfontosabbnak ítélt épület adatai a honlapon is hozzáférhetőek.

Vukoszávlyev Zorán (BME ÉPK) (fotó: Szántó Julianna)

A nyári egyetem negyedik napjának délutánján kapott helyet a Fiatal Műemlékvédők Fórumának konferenciája, így a két rendezvény immár hagyományos jelleggel kapcsolódott össze. A fiatalok negyedik alkalommal megrendezett konferenciája ebben az évben tematikájában is igyekezett alkalmazkodni a nyári egyetem és az egész év témájához. Úgy éreztük, a hazai késő modern építészet megismerése, értékelése és érdemes emlékeinek védelme fontosabb kérdéskör annál, mintsem hogy a műemlékes szakma szűk berkeiben megrendezett konferenciával lendüljünk túl rajta, ezért a nyári találkozás előkészítéseként már 2023 szeptemberétől kapcsolatfelvételt kezdeményeztünk a hazai felsőfokú építész képzőhelyekkel, hogy az év képzési tematikájába ki-ki illessze be a korszak vizsgálatát hallgatói munkák, kutatások keretében.

A késő-modern építészet értékelése és védelmének helyzete jelenleg nem egy kérdés a sok közül, hanem az egyik legjelentősebb, legégetőbb. A mintegy félévszázados múlt kritikus helyzetbe hozhatja a műszaki állapotukat, ezek azok az évek, évtizedek, amikor valamilyen irányban elmozdul a sorsuk, amely lehet egy szakszerű, értékőrző felújítás, egy átalakítás, amely során arculatuk többé vagy kevésbé megváltozik, de lehet a teljes pusztulás is. A gazdaságossági szempontok kényszerítő erején túl az objektív építészeti értékítéletet nehezíti a korszak ambivalens megítélése is, a Kádár-korszakkal szembeni negatív emlékezet rávetül a benne létrejött műalkotásokra is, adott esetben

érdemtelenül billogot sütve rájuk. De, ha meg is van a szándék a műemléki szemléletű védelemre, a tervezés szereplői újszerű módszertani kérdésekkel szembesülnek: mennyiben más a megőrzés módja ezeknek a házaknak az esetében, mennyiben alkalmazhatóak rá azok az elvek, amelyek régebbi és más épületszerkezetekkel, építőanyagokkal létrehozott műemlékek példája alapján jöttek létre. A keletkezés korából következően az épületekről fellelhető információk is páratlanul gazdagok, jellemzően rendelkezésre állnak tervrajzok, fényképek, újságcikkek, sőt jellemzően maga az épület is. Az alkotók némelyike még velünk van, sokan már eltávoztak, így az emlékezet lehetséges útjai és jellege is most változik meg, ahogyan az új generációk kezébe kerül az épületek sorsa. Ma már ezek a házak egyértelműen nem a kortárs színtér elemei, hanem múltunk darabjai. Jelezheti ezt sok esetben az is, hogy eredeti rendeltetésük már érvényét vesztette – ahogyan például egy pártház, egy felhagyott bánya vagy egy használaton kívüli üzem épületegyüttese –, hasznosításukhoz új funkció szolgálatába kell állítani őket. Viszont már csak nagy számuk okán is megkerülhetetlen, hogy az építész és a műemlékes szakma válaszokat találjon arra, hogy hogyan kezeljük a késő modern épületek hatalmas állományát, amely hazánk épített örökségének meghatározó szegmensét alkotja.

Mindezek miatt indokolt, hogy az építész hallgatók már tanulmányaik során elkezdjenek a késő-modern építészeti örökség kérdéskörével foglalkozni. Ennek egy összehangolt, jó kiindulási pontját jelenthette ez évben egy-egy épületnek a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen, Vukoszávlyev Zorán által kidolgozott adatlap kitöltésével megvalósuló megismerése. Az épületek történetének és értékeinek számbavételén túl jellemző feladat volt felújítási tervek készítése, alkotók, épülettípusok, jellegzetes épületszerkezetek, fontosabb emlékek feldolgozása valamilyen tanulmány vagy TDK-dolgozat keretében.
A délutáni program az egyetemek beszámolóival kezdődött. A Pécsi Tudományegyetemről Kondor Tamás, a Debreceni Egyetemről Szentirmai Tamás, a Soproni Egyetemről Tárkányi Sándor, A Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemről Vukoszávlyev Zorán, a győri Széchenyi István Egyetemről Veöreös András, az Óbudai Egyetemről Nagy Gergely Domonkos foglalta össze az év során a témában elvégzett munkát.
Az egyetemek beszámolói után a részletesebb kutatásokról szóló prezentációk következtek rövid, 15 perces előadások formájában, amelyeket minden alkalommal inspiráló reflexiók és diskurzus követett.
Nádasdi-Antal Zsuzsanna a Budapest Déli pályaudvar XX. századi építéstörténetéről beszélt és az egyes tervek és periódusok jelentéstartalmát elemezte. Kevéssé ismert a pályaudvar szocreál periódusú tervpályázata, amely kapcsán az előadó bemutatta nagyapjának a rajzi hagyatékát.
Kovács Csaba a cserépváraljai Munkás Szent József-templomnak az idén ICOMOS-díjjal elismert felújításának épületdiagnosztikai és tartószerkezeti szakértői feladatairól és az ehhez kapcsolódó módszertani kérdésekről beszélt.
Nagy Kristóf a csíkszeredai Városi Művelődési Ház felújításába tervezői oldalról kapcsolódott be. Az 1957-62 között – az anyaországi viszonyoktól kissé eltérően – még szocreál stílusban épült középület felújításának kihívásait osztotta meg a hallgatósággal; a megrendelő kiindulási szándéka szerint a belső terek teljes újraformálása volt a cél, ehelyett a tervezők inkább az értékőrző felújításra törekedtek.
Pallos Bence Ágoston a magyarországi szocialista turizmus kialakulásáról és a szocialista modern szállodaépítészetről adott lendületes stílusban átfogó képet. Izgalmas kérdéseket tárgyalt a szállodaépületek mai hasznosítása, utóélete kapcsán. A további kutatások alapja is lehet az adatbázis, amelyet létrehozott a szállodákról.
Greg András a Pécs modern arculatához meghatározó módon hozzájáruló Tillai Ernő kalandos életútját vázolta föl a még élő alkotó személyes visszaemlékezésein keresztül.
Bodnár Paripás Emőke Hofer Miklós építészetének ívét ismertette, benne kiemelt helyen a Miskolc-avasi kilátóval, amelynek nemrégiben lezajlott felújításának tervezésében maga is részt vett.
Meiszter Emese építész diplomamunkájáról, a soproni buszállomás újrahasznosításának tervéről adott elő, főként a hasznosítás és bővítés lehetőségeit ismertette a városszerkezeti kapcsolódások részletes analízisével.
Szij Barbara a Kortárs Építészeti Központ Modern Évadjáról tartott prezentációt. A több mint évtizedes múltú „Budapest 100” program keretében ez évben a késő-modern építészet megismertetése volt a cél. A városi séták tapasztalata egyebek mellett, hogy a társadalom irányában a korszak népszerűsítése terén még sok tennivaló akad.

Veres Gábor Pécs későmodern építészeti örökségének egy meghatározó szegmenséről, a társasházakról beszélt. Az igen nagy mennyiségű példa átfogó elemzése ilyen rövid idő alatt nem volt lehetséges, ezért néhány kiemelkedő építész (Getto József, Tillai Ernő, Köves Emil, Bölöny Árpád, Dénesi Ödön) néhány jelentős alkotásán keresztül érzékeltette a korszak építészetének karakterét.
Nagy Máté témája nem a modern, hanem a barokk időszakába vezetett minket, így e tekintetben kissé kilógott a többi előadás közül. Érdekes kutatásában azt vizsgálta, hogy a soproni jezsuiták különböző épületeiben hol lehetett a híres színjátszó körök előadásainak helyszíne.
Badik-Szabó Dániel a debreceni vasútállomás épületét meghatározó épületelemről, a központi csarnok terét lefedő vasbeton héjszerkezetről beszélt statikai megközelítésből. A késői időpont ellenére a transzlációs héjakkal és a lelkes előadói stílussal sikerült a hallgatóság figyelmét éberen tartani.

Vitathatatlan, hogy azok számára, akik rááldozták az öt napot a Nyári Egyetemen való részvételre, meghatározó élmény marad ez a murgai tábor. A település hangulata, Balogh Margit vendégszeretete és házainak otthonossága kiváló alap ahhoz, hogy a társaság eredményes munkát végezzen – mert annak ellenére, hogy a nyári Egyetem rendkívül szórakoztató, valóban dolgos napokat tudhatunk magunk mögött. Az előadások és beszélgetések során rengeteg tudással gyarapodott minden résztvevő, gazdagodtak és erősödtek a szakmai kapcsolataink, ami, reményeink szerint, a jövőben a műemlékvédelmi munka eredményességét fogja szolgálni.

Nagy Gergely, Vukoszávlyev Zorán, Nagy Gergely Domonkos, Fejérdy Tamás, Veöreös András

Bálványosi Nyári Szabadegyetem és Diáktábor

2024. július 25. 10.00, Janus Pannonius sátor

Venetúrné és Tündér Ilona vára az UNESCO Világörökségi listán. A római limes öröksége a Székelyföldön

Az idei év júliusában az UNESCO Indiában megszervezett ülésén döntés születik a római Dácia határvédelmi rendszerének (limes) Világörökségi nevezéséről. A döntés eredményeként a három székely megyét is átszelő/összekapcsoló Világörökségi státussal rendelkező lelőhelyek kiterjedt hálózata jön létre. Ezen döntés a helyi közösségek számára számtalan lehetőséget rejt, de ugyanakkor nagy kihívásokat és felelősséget is von maga után. A panelbeszélgetés célja az lenne, hogy régészek és örökségvédelmi szakemberek szempontjából tematizáljuk a Székelyföldön található római régészeti örökség kiaknázásában rejlő potenciált és ennek miként tjét.

fotó: Orbán Mátyás

Visy Zsolt (professzor emeritus, Pécsi Tudományegyetem)
Karácsonyi Zsolt (kultúráért felelős ügyvezető alelnök, RMDSZ)
Sidó Katalin (régész, Római Limeskutató Központ)
Szilágyi Orsolya (régész, Római Limeskutató Központ)
Moderátor: Pánczél Szilamér Péter (tudományos koordinátor, Nemzeti Limes bizottság)

A Világörökségi Bizottság New Delhiben rendezett 46. ülésével egyidőben került sor a Dacia provincia világörökségi nevezés székelyföldi szakaszáról tartott panelre. Az előadásokban sor került a világörökségi folyamat, a Római Birodalom limese és Dacia limese bemutatására (Visy Zsolt), a székelyföldi Mikházán megvalósuló műemléki fejlesztésekről (Sidó Katalin), a római katonai és civil világ életszerű bemutatásával foglalkozó örökségi napokról (Szilágyi Orsolya), valamint a római örökség bemutatásának, ismertsége fokozásának székelyföldi lehetőségeiről, feladatairól (Karácsonyi Zsolt, RMDSz elnökhelyettese). Ezzel kapcsolatban a hallgatóság bevonásával kisebb vita alakult ki a dákok és rómaiak viszonyáról. Visy Zsolt röviden kifejtette, hogy dák–római–román kontinuitásról nem lehet beszélni, ezt a hipotézist megcáfolták, a román tudományos világ már nem említi.

A Románia által 2023-ban benyújtott világörökségi pályázatot az ICOMOS kedvezően értékelte, és azt két nappal a tusványosi panel után a Világörökségi Bizottság felvette a Világörökségi helyszínek sorába.

fotó: Orbán Mátyás

A pályázat összefoglalója a World Heritage Centre honlapján

Frontiers of the Roman Empire – Dacia

Inscribed in the World Heritage List by the World Heritage Committee on 27.07.2024.
Romania
Date of Submission: 31/01/2020
Criteria: (ii)(iii)(iv)
Category: Cultural
Submitted by:
Ministry of Culture
State, Province or Region:
Mehedinți, Caraș-Severin, Timiș, Arad, Hunedoara, Alba, Cluj, Sălaj, Bistrița-Năsăud, Mureș, Harghita, Covasna, Brașov, Argeș, Teleorman, Vâlcea, Dolj, Olt counties.
277 component parts.
Ref.: 6447

Description
The structure of the limes consisted of a complex system of towers, earthworks, walls, small fortifications, the forts behind the limes being usually placed at a distance of ca. 5 km from it, the related civil settlements and non-Roman structures. In front the earthen ramparts it was not identified insofar a ditch. Forts are similar, garrisons to mixed infantry and cavalry troops, most likely built by them. Here and there the earthen ramparts are clearly visible, almost on the original height, the limes specificities being best preserved in the Moigrad area (Porolissum).
All over Romania, circa 100 forts, 50 small fortifications and more than 150 towers are known, although their number must have been much larger. Furthermore, there are also other structures part of the border system, of the most important counting the man-made barriers, generally composed of earthen ramparts, but also of stone walls. Of the forts, only four-five may be visited and are accessible to the public, however not the same applies to any rampart part, wall or tower. In most places, the limes is no longer visible, hence it is difficult to identify. Topographically, the limes is partially protected, none of its elements being found in urban areas.

Visy Zsolt

Elismerések a műemlékvédelem területén végzett munkásságért

Nagy Gábort

2024. június 26-án a BME Ünnepi Kari Tanács ülésén

Rados Jenő emlékéremmel tüntették ki

fotó: Képkocka

A magyar műemlékvédelem területén kifejtett építészeti szakmai munkásságáért, publicisztikai írásaiért, előadásaiért, valamint a műemlékvédelem és örökségvédelem eredeti szellemének fenntartásáért a felügyeleti munkában.

Dobosyné Antal Annát

2024. július 12-én Cegléden a Ráday Mihály Város- és Faluvédő Szövetség Országos Választmánya a XLI. Országos találkozón

Podmaniczky – díjjal ismerte el.

fotó: Tihanyi Károly

Építőmérnök, műemlékvédelmi szakmérnök, az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság főtitkára, a Népi építészeti szakbizottság elnöke. Elkötelezett népi műemlékes és városvédő szakember.

A népi építészeti örökség megóvása, helyreállítása érdekében létrehozott Népi Építészeti Program előkészítésében, kidolgozásában, létrejöttében kezdeményező; működtetésében aktív szerepet vállalt.

Felügyeleti, szakmai irányítói, kutatói és szakértői munkája eredményét számos kistelepülés rendezett településképe, szakszerűen megmentett, helyreállított épületek sora tanúsítja.

Dobosyné Antal Anna építőmérnök, műemlékvédelmi szakmérnök több évtizedes kiváló munkáját a Ráday Mihály Város- és Faluvédő Szövetség Országos Választmánya Podmaniczky- díjjal ismeri el.

Dr. Anthony Gall-t

2024. augusztus 20-a alkalmából

Magyar Érdemrend lovagkereszt polgári tagozat kitüntetést vehetett át

Magas színvonalú munkájáért

fotó: Óbudai Egyetem

Elhunyt Granasztóiné Györffy Katalin

(1943–2024)

Felejthetetlen a mosolya, amelyet első találkozásunkkor rám vetett, a derűsen mosolygó szemében minden benne volt: az Országos Műemléki Felügyelőség Tudományos Osztálya eljövendő újoncának szóló bíztatás és a bizakodás, hogy jól fogunk együtt dolgozni, hogy a műemlékvédelem nekem is ugyanúgy az otthonom lesz, ahogy Ő akkor már évek óta annak érezte.

Granasztóiné Györffy Katalin az ELTE-n művészettörténet és francia szakra járt, és1974-ben került a Tudományos Osztályra. Öt év múlva ugyanabban a szobában kaptam helyet, ahol ő is ült, és ahol az említett mosoly állandósult. Öten-hatan ültünk ott. Varázslatos hely volt. Amikor nem voltunk kiszálláson, időnként négy-öt írógép zörgött benne, és rendkívül hosszú telefonbeszélgetések színesítették a kavalkádot. Közben azonban tudományos publikációk, még doktori disszertációk is születtek ott.

Katáé – hivatali népszerűségét mutatja, hogy mindenki így hívta, öreg és fiatal, nő és férfi – a Magyarországról szóló, francia és német nyelvű útleírásokat dolgozta fel – védésére 1981-ben került sor, könyvvé fejlesztve 1991-ben a Tudományos Akadémia sorozatában jelent meg, Kultúra és életforma a XVIII. századi Magyarországon (idegen utazók megfigyelései) címmel.

A műemlékes közegbe Kata határozott képzőművészeti indíttatással érkezett. Amikor a szakrestaurálási munkákhoz új művészettörténész segítőre, szervezőre, szakértőre volt szükség, a feladatra nem lehetett nálánál alkalmasabb munkatársat találni. A munka persze nem volt egyszerű, a külső és belső partnerekkel történő folyamatos megbeszélések, viták, ügyköri ellentétek egyszerre nehezítették és vitték előre a folyamatokat. Kata azonban – ha saját magát időnként lelkileg gyengébbnek és érzékenyebbnek is gondolta, mint amilyen erős és főleg felkészült valójában volt – sikeresen beilleszkedett a nem mindig barátságos közegbe, és az évek során komoly elismerést vívott ki. Ha magát nem is tartotta annak, de igencsak „vagány” műemlékes volt. Fizikailag is bírta a strapát, megmászta

velünk a győri Püspökvár tornyának különösen magas és szélnek kitett külső állványzatát is, a szakmai kirándulásokon pedig a társaságot összetrombitálandó időnként bevetett füttyszava párját ritkította.

A sokszor „lopott időben" megírt publikációi mindig különleges, egyedi alkotások vizsgálatain alapultak. Tanulmányait – fontosságukat, érdekességüket és minőségi kidolgozottságukat egyaránt értékelve – a legjobb akadémiai fórumok fogadták be. A nyugat-dunántúli Nemeskér evangélikus templomának szószékoltáráról szóló a Művészettörténeti Értesítőben, a pistoiai-veronai festő Sebastiano Vini monumentális táblaképének elemzése és attribúciója az Építés- Építészettudomány mellett először olaszul az Acta Historiae Artiumban jelent meg. Nemeskér nemzetközi kapcsolatrendszerének feltérképezése során Kata sikeresen mutatta ki a felvidéki evangélikusságon át érkező németországi hatást. Sebastiano Vini Szűz Máriát és a gyermek Jézust többedmagával ábrázoló oltárképét Vándor András statikus fedezte fel a bodrogolaszi római katolikus tempom toronylépcsőjébe beépítve, a Kata vizsgálatai nyomán és felügyeletével restaurált, a tisztítása során felvillanó, különleges színvilágú manierista festmény bemutatója igazi szakmai ünnep volt. A festmény szinte plakátszerű példája volt az OMF különleges világának, ahol a legkülönbözőbb szakmák együttműködése vezetett és vezethetett csak eredményre.

Katát folyamatosan foglalkoztatta a drapériás oltárok különleges típusa, a színpadszerű felépítés, az északkelet-magyarországi szobrászműhelyek szilézíai kapcsolatrendszere. Ezekre a kutatásaira méltán volt büszke.

1983-ban egy tanévre elkísérte a lyoni egyetemre vendégprofesszornak meghívott férjét, Granasztói György történészt Franciaországba, és amikor 1984-ben visszatért, a Tudományos Osztályon belül a gyűjteményi részleg vezetője lett. Beköltözött a fotótári vezetői szobába, ahová engem is befogadott – ez a tíz év az egymás munkájának minden részletébe betekintést engedett. Nem emlékszem olyan esetre, hogy szakmai kérdésekben bármikor is lényegesen eltért volna a véleményünk.

Hosszú távon a legnagyobb hatást a gyűjtemények vezetőjeként érte el. Ma divatos kifejezéssel iskolateremtő személyiség volt. A napi műemlékes munkában folyamatosan használtuk az 1872-től gyarapodó tervtár, fotótár, irattár hozzáférhető dokumentumait, Katának magának is voltak addig ismeretlen, jól hasznosítható „leletei". Azonban a titkos sarkokban, régóta ki nem nyitott szekrényekben és a tetejükön is, szétesők ládák, sok évtizede leltározatlanul és így rendszerezetlenül maradt hagyatékok, nagyméretű, ódon üvegnegatívok nehéz dobozai őrizték porosodó titkaikat. Kata háziasszonyi akkurátussággal látott neki a rendrakásnak, amiben számíthatott a gyűjtemények megfiatalodó munkatársi gárdájára. A napfényre került, a megindult restaurálási munkálatokkal megmentett, értékes írások, rajzok, fényképek egy része már önmagában is a reveláció erejével hatott. Az igazi újdonságot azonban a belelkesített munkatársak számára kitűzött, illetve általuk választott tudományos feladatok jelentették. A látványos kiállítások, katalógusok, publikációk először is alkalmasak voltak a műemléki munka szélesebb körű népszerűsítésére, másrészt addig nem ismert adatokkal gazdagították az intézmény történeti önismeretét, harmadrészt – ez is fontos szempont volt Kata számára – kellő munícióval járultak hozzá a közelebbi és távolabbi külfölddel történő kapcsolatfelvételhez, Kassától Angers-n át Tournai-ig. Az intézménytörténet kutatása a legkorszerűbb nemzetközi folyamatokba illeszkedett, és valamivel talán még meg is előzte a hazai múzeumi intézményrendszer hasonló önvizsgálatait. Teljes életművek „mélyfúrásszerű" megismerése addig sokszor csak nevekként megjelenő műemlékeseknek adtak valódi személyiséget, tudósi vagy művészi életpályát. Kata maga Myskovszky Viktor tevékenységével foglalkozott, feldolgozó, szervező és szerkesztői munkája kiállítást és a szlovák műemléki partnerekkel közösen kiadott, kétnyelvű tanulmánykötetet eredményezett.

Ennek a gyűjteményi rendrakó és feldolgozó munkának egyfajta esszenciáját jelentette „A magyar műemlékvédelem első évszázada 1846–1949" című, a gyűjtemények anyagainak gazdag keresztmetszetét nyújtó és megjelenésében is emlékezetes kiállítás. Jelentős szakmai összefogással készült a tárlat „A magyar műemlékvédelem korszakai" című kísérő tanulmánykötete – egyetemi tankönyvként használják ma is.

1995-ben a Tudományos Főosztály éléről nyugdíjba vonult Hokkyné Sallay Marianne helyét Kata vette át. Óriási akaraterővel vállalta a műemlékvédelem folyamatosan változó helyzetében a tudományos

munka menedzselését, a nemegyszer támadott munkatársi gárda védelmét, a fontos ügyekért való kiállást. Gyakran érezte úgy, hogy szélmalomharcot folytat a gazdasági vagy a hatósági részleggel. Ugyanakkor az 1990 tájától, még Sallay Marianne és Horler Miklós támogatásával megújított hivatali kiadványpolitika az ő vezetői időszakában végképp kiteljesedett – a Divald Kornél munkásságának szentelt kötet elnyerte a Magyar Tudományos Akadémia Művészettörténeti Bizottsága opus mirabile-díját is.

Tudományos közleményeit ebben az időben is a műemlékek berendezését alkotó, barokk képzőművészeti alkotásoknak szentelte. Foglalkozott az aszódi evangélikus templom oltárával, a veszprémi Szentháromság-emlékkel, a pannonhalmi bencés apátság barokk oltáraival és berendezési tárgyaival, a vácrátóti katolikus templom oltáraival, a nemescsói evangélikus templom szószékoltárával.

A sok éven át gondosan fogalmazott, 1997-ben megszületett műemléki törvény 2001-es örökségvédelmi törvénnyé buherálásához kapcsolódó hivatali átszervezések – ma már jól látható, hogy innen egyenes út vezetett a műemlékvédelem központi állami intézményrendszerének 2012. évi felszámolásához – érintette a tudományos részleget is, kedvezőtlen helyzetbe hozva Katát. Ezt joggal érezte méltatlannak, de méltósággal fogadta, és a korhatárt hamarosan elérve, nyugdíjba vonult.

Mindig fontosnak tartotta az emberi kapcsolatok ápolását és elemzését, a viselkedési normák betartását, az emberi méltóság megőrzését. Nem volt hozzá kegyes a sors, hosszú betegsége többek között sok szakmai tervének megvalósításától fosztotta meg őt magát, de minket is. Kicsiny jóvátétel, de méltósága szempontjából nagyon is lényeges, hogy a szeretett leányfalusi nyaralóban, családi körben, szenvedés nélkül érte a halál. Tavaly még egyfajta szellemi hagyatékaként hosszú életinterjút adott a műemlékesek fiatal generációjához tartozó utódainak – tiszteletteljes kíváncsisággal várjuk őszi megjelenését.

Kedves Kata! Nyugodjál békében!

Lővei Pál

(Elhangzott 2024. augusztus 22-én a Farkasréti temetőben.)

Búcsú dr. Balogh Péter István (1973 - 2024) tájépítésztől, egyetemi tanártól

Fájó szívvel, megrendülten búcsúzunk kollégánktól Balogh Pétertől, aki augusztus 10- én, 51 éves korában hagyott itt minket. Utolsó pillanatig reménykedtünk felépülésében, gyógyulásában, hiszen még olyan sok feladat várt rá! Péter, vagy, ahogy a szakmában legtöbben ismerték *Pierre*, kiváló tervező, tanár és nem utolsó sorban nagyon szerethető ember volt. Amikor az első hírek megjelentek távozásáról, mindenki csak a legszebb jelzőkkel illette, a nagyszerű tanárt, kollégát, barátot. Azt hiszem nem volt olyan ember, aki ne kedvelte volna, ne ismerte volna el tehetségét, tudását, intelligenciáját.

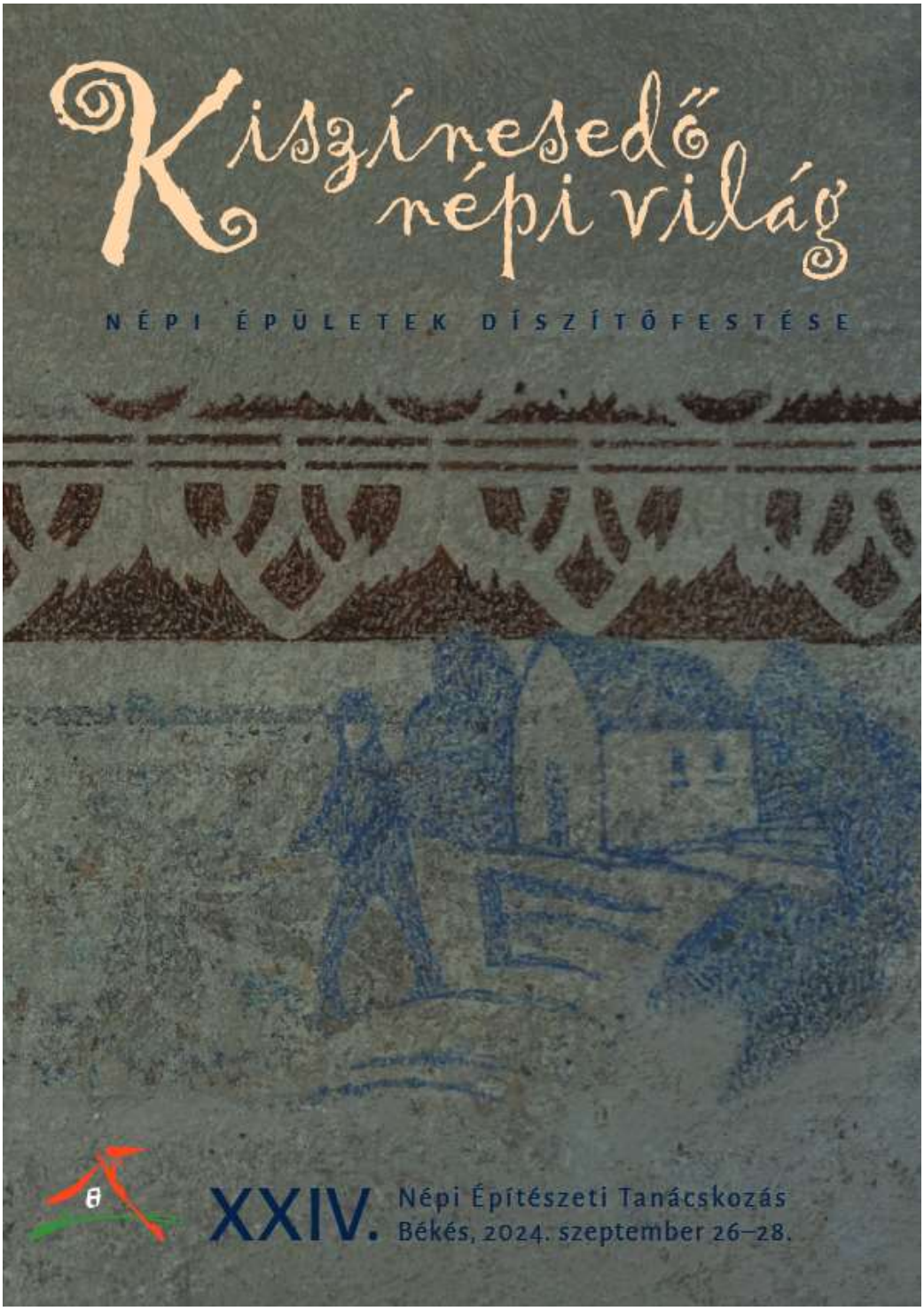
Péter egy csodálatos család méltó örököse volt. Édesanyja Baloghné dr. Ormos Ilona, a tájépítész hallgatók százait tanította kerttörténetre, hosszú ideig dékánként küzdött szakterületünk elismertségéért, az ICOMOS MNB Kerttörténeti Szakbizottságának titkáraként aktívan részt vett a magyar kerttörténész szakma nemzetközi kapcsolatainak fejlesztésében.

Ilike édesapja, Péter nagyapja Ormos Imre professzor szakterületünk egyik megalapítója. Péter ezt a nagyszerű örökséget méltó képen folytatta. Kiváló tervező lett belőle, az egyik legjelentősebb tájépítész iroda, az s73 egyik társ- alapítója, ügyvezetője volt, vezető tervezőként kiemelkedő munkák fűződnek a nevéhez. Egyetemünk, a MATE Tájépítészeti Intézetének Kert- és Szabadtér- tervezési Tanszékének vezetőjeként legfontosabb feladatának a városi terek, történeti városközpontok tervezését, a mai igényeknek is megfelelő megőrzését tartotta. Mindezek mellett az édesanyja által alapított Ormos Imre Alapítvány kurátoraként méltón gondozta a nagy szakmai hagyatékot.

Emlékét szívünkben őrizzük!

Szikra Éva

Már elérhető a jelentkezési lap a XXIV. Békési Népi Építészeti Tanácskozásra

részletes program és jelentkezési információk:

https://icomos.hu/xxiv-bekesi-nepi-epiteszeti-tanacskozas/

Amint arról korábban is hírt adtunk, a szeptember 21-22-én megrendezésre kerülő Kulturális Örökség Napjainak (KÖN) hazai koordinátori feladatait idén az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság látja el.

A rendezvényhez kapcsolódó sajtótájékoztató, megnyitó megszervezése, illetve a jelentkezők koordinálása mellett kiemelt célunk, hogy minél több partnert szólítsunk meg, akik épületek megnyitásával, kulturális, építészeti, építészettörténeti, közlekedéstörténeti tematikájú sétával részt vesznek a rendezvényen.

Ezúton hívjuk az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság tagjait, mint az építészeti-műemléki értékek beavatott szakértőit, hogy aki teheti, csatlakozzon a rendezvényhez!

Várjuk azok jelentkezését és csatlakozását, akik településüket, házaikat, történeti épületüket értékként megbecsüléssel kezelik, és azt készséggel mutatják be az érdeklődők számára. Különösen izgalmasak és tanulságosak lehetnek azok a műemlékek, melyek éppen helyreállítás közben vannak. Az épület pillanatnyilag rossz műszaki állapota sem akadálya a bemutathatóságnak. Leromlott állapotú, de biztonságosan bejárható épületek építéstörténeti szempontból sokszor többet mutatnak magukról, mint a felújított épületek.

Regisztráció és csatlakozás: http://oroksegnapok.gov.hu/ (A szervezőknek fül alatt)
További információ: oroksegnapok@icomos.hu; telefon: +36 70 709 0813

ICOMOS Híradó,
a Magyar Nemzeti Bizottság közleményei
Szerkesztőség: H-1113 Budapest, Daróczi út 1-3
Telefon: +36 70 709 0813, +36 30 439 2063
E-mail: secretariat@icomos.hu
Honlap: www.icomos.hu
Kiadja az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága
Felelős kiadó: Dr. Veöreös András

HU ISSN 2062-4964 (Nyomtatott)

HU ISSN 2062-4972 (Online)

Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság egyéni és jogi tagságával járó előnyök:
- informáltság a műemlékvédelem hazai és nemzetközi híreiről, eseményeiről, pályázatairól, ösztöndíjairól, stb. az ICOMOS elektronikus körlevelek, az ICOMOS honlap (www.icomos.hu), az ICOMOS Híradó és az ICOMOS News/Nouvelles ICOMOS révén
- ingyenes vagy kedvezményes belépésre jogosító tagsági kártya a világ számos múzeumába, műemlékébe, romterületére
- az UNESCO/ICOMOS Dokumentációs Központjának szabad használata